

HUMANITIES INSTITUTE

Bahar Yıldırım, MA

KÜY (1966)

Abiş Kekilbayev (1939-2015)

GENEL BAKIŞ

Yazar 6 Aralık 1939 tarihinde Kazakistan'ın Mangıstav vilayetinde dünyaya gelmiştir. Modern Kazak edebiyatının gelişimine önemli katkılar sunan yazar, 10 Aralık 2015'te hayatını kaybetmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında henüz çocuk yaştaiken babasını kaybeden Kekilbayev'in önemli bir şahsiyet hâline gelmesinde annesi, ablaları ve özellikle de doğduğu köyün insanları etkili olmuştur. Okuma, yazma ve genel olarak kitaba, kâğıda, kaleme olan ilgisi çok küçük yaşlarda başlamıştır. Köyde yaşatları oyun peşindeyken, o köy okulunun yanında geri dönüşüm için bırakılan kâğıtlardan seçip evine getirip onlara bakarak kum üzerinde aynısını yazmayı denemiştir. Hikâye, roman, şiir, eleştiri gibi türlerde eserler veren Kekilbayev; öğretim üyesi ve siyasetçi olarak da faaliyet göstermiştir. Kendine has üslubuyla kaleme aldığı eserlerini halkına adanmış ve bu sayede Kazak edebiyatının klasikleri arasına girmiştir. L. Tolstoy, G. De Maupassant, A. Çehov ve İ. Bunin'in bazı eserlerini Kazakçaya çevirerek Kazak halkını dünya edebiyatının değerli eserleriyle tanıştırmıştır. Kendi eserleri de pek çok dünya diline çevrilmiştir.

Abiş Kekilbayev'in 1969 yılında Añızdıñ Aqırı (Efsanenin Sonu) adlı romanı Kazak edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Konusu, Semerkant'taki Bibi Hanım Camii inşaatına dair halk arasında anlatılan bir efsaneye dayanır. Romanın merkezinde, usta mimar Cabbar'ın Han'ın eşlerinden birine duyduğu aşk ve onun uğruna eşsiz bir minare inşa etmeye çalışması yer alır. Ancak bu süreç, büyük Han'ın dönüşüyle trajik bir sonla biter. Timur'un herkes tarafından bilinen gücüne rağmen eşi tarafından yaşadığı kişisel yenilgi, romanın temel çatışmasını oluşturur. Eserde, doğu felsefesi, aşk, ihanet gibi temalar işlenir. 1981'de Ürker ve devamı niteliğindeki 1984'te ise Eleñ-alañ (Şafak Vakti) başlıklı romanlarını yayımlamıştır. 17. ve 18. yüzyıl Kazak tarihinin en çalkantılı dönemlerini tarihî-felsefî bir bakış açısıyla ele alır. Yazar, bu eserlerinde Kazakların iç çekişmeleri, dış tehditlerle mücadelesi ve Rusya ile birleşme sürecini derinlemesine işler. Romanın merkezinde, Kazak Hanı'nın siyasi kararları, halkının geleceği için verdiği zorlu mücadele ve yerleşik hayata geçiş süreci yer alır. Yazarın tiyatro türündeki tek eseri Abılay Han, Kazak Hanlığını ve Kazak Hanı Abılay Han'ı konu edinmektedir. Ayrıca hikâye, şiir, makale, deneme ve eleştiri türlerinde de çok sayıda eseri bulunmaktadır.

Eser *Küy* adlı eser, 1966 yılında yayımlanmıştır. *Küy*, Kazakçada, insanın gönül titreşimi, kalbi hissi, ruh dünyası gibi anlamlara gelmesinin yanında, dombra ile çalınan Kazaklara ait sözsüz melodi anlamına gelmektedir. Bir nevi insanın içinde bulunduğu ruh halini anlatan müzik demektir. *Küyü* icra eden kişilere "Küyçü" denir. Kekilbayev'in bu eserde işlemiş olduğu kölelik ve mankurtlaştırma teması, edebi ve tarihsel açıdan büyük bir öneme sahiptir. Dünya edebiyatında, mankurt efsanesi denince akla ilk gelen isim, Cengiz Aytmatov'dur. Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel* romanıyla literatüre kazandırdığı bilinen bu kavram, aslında bu eserden tam 12 yıl önce, Kekilbayev tarafından kaleme alınan bu eserde karşımıza çıkmaktadır. Hikâye, konusunu tarihten alır. İki kardeş halk olan Kazaklar ile Türkmenler arasında yaşanan çatışmaları, kan davalarını ve intikam duygusunu merkeze alır. Olaylar, Türkmenler tarafından Kazaklardan bir grup genci esir alınmasıyla başlar. Bu gençler, mankurtlaştırma adı verilen son derece acımasız bir yöntemle köleleştirilir. Bu tutsaklardan biri, çok yetenekli bir küy ustasıdır. Türkmen komutan Cüneyt, savaşta oğlunu kaybetmenin acısıyla intikam almak ister. Kazaklar için önemli olduğunu düşündüğü bu Küyçü'nün diri diri toprağa gömülmesi emrini verir. Ölümünün yaklaştığını anlayan Kazak genç, son bir kez dombra çalarak hislerini ve vermek istediği mesajları küy aracılığıyla halkına ve gelecek nesillere aktarır.

BAŞLICA KARAKTERLER

<i>Cüneyt</i>	Türkmen komutanıdır. Oğlunu kaybedince töre ile vicdanı arasında kalır.
<i>Devlet</i>	Cüneyt'in en küçük oğludur. Kibar, vicdanlı, hassas, savaş istemeyen bir gençtir.
<i>Küyçü</i>	Mankurtlaştırılmıştır; gelenek uğruna diri diri gömülür.
<i>Kurban Aksakal</i>	Çocukken tanık olduğu olayları yıllar sonra Sırım'a anlatan yaşlı bir Türkmen'dir.

<i>Sırım</i>	Jeologdur. Kurban Aksakal'dan dinlediği hikâyeler aracılığıyla geçmişin izini sürer
<i>Düyümkara</i>	Zalim bir Kazak savaşçısıdır. Asıl olayların başlamasına sebep olur.
<i>Kökbörü</i>	Cüneyt'in kardeşidir. Cesurdur fakat övgüye olan zaafı onun zayıf yönüdür.
<i>Çatal sakal</i>	Cüneyt'in ve Kökbörü'nün kardeşidir. Çevresine karşı öfkeli ve kabadır.
<i>Membetpana</i>	Türkmen halkının genelidir.
<i>Cuma</i>	Türkmen soyundan olan, yöneticilere danışmanlık yapan zengin ve bilge kişi.
<i>Aday</i>	Kazak soyundan gelen bilge kişi.
<i>Ayladır</i>	Aday'ın karşısındaki, adaletli yaklaşımıyla öne çıkan bir halk grubudur.
<i>Degene Ahund</i>	Membetpana'nın mollası.
<i>Temirbaba</i>	Halk arasında çok önemli bir yere sahip güçlü ve saygı değer bir veli
<i>Çoban Ata</i>	Harezm'den gelen bir dervıştır.
<i>Annadurdu</i>	Bölgenin kâhinidir. Cüneyt'in ağabeyi olduğu ima edilir.
<i>Kılıç</i>	Cüneyt'in büyük oğludur. Küçük yaşta çarpışmayı öğrenir; ancak erken ölür.
<i>Alpan</i>	Cüneyt'in ortanca oğludur. Savaşçı yetenekleriyle dikkat çeker.
<i>Oğulan</i>	Cüneyt'in dedesidir.

ÖZET

Roman, Sırım'ın Kurban Aksakal'dan bir mezarın hikâyesini sormasıyla başlar. Kurban Aksakal olaya şahit olan kişidir, küy çalarak bu mezarın hikâyesini anlatmaya başlar. Bu, hikâyede geriye dönüş tekniğidir. Romanda Kazaklar ile Türkmenler arasındaki çatışmalar Cüneyt, Küycü, Düyümkara, Kökbörü, Devlet gibi kişilerin geçmişte yaşadığı olaylar, savaş ve mücadeleler anlatır. Hikâyenin devamı şöyle gelişir: İki kardeş halk arasında savaşlar sürerken, Kazak bir savaşçı olan Düyümkara, Türkmen kızlarından bir grup kaçıtır ve o halka zarar verir. Bu olayın intikamını almak için Türkmenler Kazaklardan bir grup genci esir alırlar. Bunlardan biri de ismi belirtilmese de romanda Küycü olarak bilinen tutsaktır. 17 yaşlarında bir gençtir. Mankurtlaştırılarak geçmişi unutturulur. Tüm benliğini yitirir. Tutsak edildiği yerde sözü geçen güçlü bir aileye sahip olan komutan Cüneyt'in Devlet adında bir oğlu savaşta öldürülür. Onun adına yapılan törende tutsak Küycü Devlet'in dombrasına rastlar bir zamanlar atışmalarda ikisi de çok başarılıdır, çaldıkları küylerle ünlenmişlerdir. Küycü, dombrayı eline alır ve hemen çalmaya başlar. Çaldığı melodinin adı küydür, tutsak edilmeden önce çaldığı günleri ve kimliğini anımsamaya başlar. O gün tutsak Küycü'nün son günüdür. Kazakların çok değer verdiği bu sanatkarı acımasızca diri diri toprağa gömerler. Cüneyt bu ölüm emrini verenlerden biridir. Sonrasında hiç suçu olmayan gencin ölümünden kendini sorumlu tutar ve sürekli pişmanlık duyar. Ecelinin yaklaştığını ve düşmanın zulmünden kurtulamayacağını hisseden Kazak Küycü, ölmeden önce son küyünü çalar. Bu küy ile şu mesajı verir: "Merhametin olmadığı yerde huzur olmaz. Mazlumun âhı karşılıksız kalmaz. İntikam daima kötülük doğurur; imkânın varken tövbe et." Kurban Aksakal anlattığı hikâyeyle de çaldığı küy ile de Sırım'ı ve okuyan herkesi bu hikâyenin melodisiyle büyüler.

OLAY ÖRGÜSÜ

Bu hikâyedeki olay örgüsü, kronolojik bir sıraya göre ilerlemez. Karakterlerin geçmiş yaşantılarına yapılan geri dönüşler, rastlantılarla yeniden anlatıya dâhil oluşları ve iç içe geçen yan olaylar aracılığıyla dinamik ve katmanlı bir yapı kazanır.

Sırım'ın Bozkıra Gelişi: Hikâye, Sırım'ın uzun zamandır kimsenin ayak basmadığı ıssız bir bozkıra, inceleme göreviyle gelmesiyle başlar. Bölge, engebesiz ve dümdüz bir arazidir; çevresinde hiçbir şey görünmez. Sırım'ın görevi o bölgenin haritasını çıkarmaktır. Köy halkından yardım ister ve tanıştığı kişiler aracılığıyla tüm köye haber salar. Özellikle yaşlılardan bilgi almak istediğini belirtir. Köydekiler de ona yardımcı olabilecek birilerini aramaya koyulurlar.

Kurban Aksakal ile Tanışma: Çevredeki tüm yaşlı ve bilge kişilerle görüşükten sonra, en sonunda Kosoba adlı Türkmen köyünden Kurban Aksakal adlı birini bulurlar ve Sırım'a önerirler. Kurban Aksakal, o bölgede doğmuş büyümüştür ve çevre hakkında engin bilgiye sahiptir. Sırım ile Kurban Aksakal tanışır ve birlikte bölgeyi dolaşmaya başlarlar. Herkesin düzlük diye geçtiği, otların arasından zor seçilen her çıkıntının aslında bir ismi ve bir hikâyesi olduğunu; bu mezarlıkların isimlerinin aslında atalarımızın yadigârı olduğunu söyler. Mezar taşlarının arasından geçerler, Kurban durur ve dua okumaya başlar. Sırım ise mezar taşlarının iri siyah çeşitli biçimlerde yapılmış anıtlarını inceler.

Kurban Aksakal'ın Mezarlığın Hikâyesini Anlatması: Sırım, diğer mezar taşlarından uzakta, denize doğru bir gaga gibi uzanan diğer kadim mezarın esrarını sorar. Kurban, çok eskilere dayanan bu hikâyeyi anlatmaya başlar. Anlatırken bir yandan da dombrasını eline alıp bu hikâye ile ilgili

bestelenmiş olan bir küy çalar. Sırım, çocukluğundan beri küy dinlemesine rağmen ilk defa bu kadar etkilenir. Bir yandan çocukluğu aklına gelir; bir yandan da gözünün önüne, askerlerin atlarıyla telaşa oradan oraya giderek bağdırdıkları kesitler gelir. Sırım, iliklerine kadar hissettiği bu duyguları henüz anlayamaz. Kurban Aksakal'dan küyü tekrar çalmasını rica eder. Kurban yeniden çalar ve Sırım, küyü her dinlediğinde gözünde bulanık olan görüntüler tekrar canlanır. Bu defa gözlerini kısarak baktığı ufuktaki yoğun toz bulutuyla oluşan karaltı, sanki uzaktan gelen kalabalık bir askeri kol gibi görünür. Küy, artık onun için sıradan bir ezgi değil; geçmişin bir yankısı haline gelir.

Kökbörü'nün Anma Töreni Düzenlenmesi: *(Burada Geçmişte yaşanan bir olaya dönüş yapılır.)* Çatal sakallı adam, ayakta dikilmiş, önündeki düzlüğü ve ufku izlemektedir. Yanında ona eşlik eden yaşlı bir adam da vardır. Türkmen halkı ve altı tutsak genç kız ve erkek de oradadır. Çatal sakallı, bir çarpışmada üstün gelip intikamını alarak döner. Döndükten sonra, kardeşi Kökbörü için bir anma töreni düzenleyip kurban kesmeye karar verir. Türk halklarında bir acıyı ya da bir sevinci paylaşmak, ölen kişiyi anma amacıyla böyle günlerde bir araya gelmek önemli bir gelenektir. İnançlarına uygun şekilde Kökbörü'nün mezarının başında dua okurlar ve onun adına kurban kesilir.

Tutsaklar İçin Kanlı Törenin Başlaması: Kökbörü'yü anma töreni düzenleneceği ve sonrasında köydekilere yemek verileceği duyurulur. Tutsak gençler, niçin orada olduklarının farkında değildirler. Hayret içinde etrafı izlerler. Kendi halklarında gördükleri gibi bir eğlence yoktur. Ne küy çalınmaktadır, ne bir ses yükselmektedir; herkesin yüzü asıktır. Yalnızca karşılarında kılıçlar ve hançerlerle duran bir kalabalık görürler. Tutsak Kazak erkekler, kollarından tutularak alanın ortasına getirilir. Yanlarına, hançerleriyle yaşlı Türkmenler gelir. Tutsak gençler, ne olup bittiğini anlamadan, ürkekçe etrafa bakınırlar. Türkmenler, hızlı bir biçimde altı tutsak gencin saç derilerini yüzer. Bu acı anlara şahit olan halk, yaklaşarak izlemeye devam eder. Çatal sakallı ise gözetleme tepesi olarak adlandırılan yerden olan biteni soğukkanlılıkla izler.

Kökbörü Efsanesi: *(Burada Kökbörü'nün yaşadığı zamanlara geçiş yapılır.)* Durdu adında bir yiğit doğar ve büyür. Bu yiğit, baskınlara tek başına gider ve düşmanla yaptığı çarpışmalarla herkesi hayran bırakır. Bu başarılarından dolayı Kazaklar ona 'Kökbörü' adını verirler. O günden sonra yalnızca bu adla anılır. Hikâyede, hayatı düşman kovalamakla geçen bir kahraman olduğu belirtilen ve oldukça güçlü olarak betimlenen Kökbörü, cesaretiyle ün salmıştır. Birçok baskına tek başına karşı koymuş ve bu yeteneği herkes tarafından bilinmektedir. Bazen, ağabeyinin cesaret edemediği baskınlara tek başına gitmesi, onun cesur ve çevik biri olduğunu gösterir. Zamanla Kökbörü, Membetpana oymağıyla ters düşmeye başlar. Onlar da, "Senin yanında şu ağabeyin ben kahramanım diye dolaşılıyor ya!" gibi sözlerle ağabeyi Cüneyt üzerinden onu dolduruşa getirirler. Kökbörü, bu abartılı övgülere kendini fazlasıyla kaptıran birisidir. Özellikle ölümüne sebep olan çarpışmaya, bu pohpohlama yüzünden katılmıştır.

Düyümkara'nın Hain Saldırısı: Bir gün, Düyümkara'nın eşinin köyüne düşman saldırır. O, yatağından kalktığı gibi üstü çıplak bir halde ata biner ve düşmana tek başına saldırır. Onu uzaktan gören Türkmenler, savaşı bırakıp geri çekilirler. Düşmanı sayıca çoktur ve bunlardan biri de Membetpana oymağıdır. Sürekli adam toplayıp saldırırlar düzenlerler, ancak her defasında zararlı çıkan yine onlar olur.

Bir gün köyün erkekleri, Membetpana köyündeki şölene pehlivan güreştirmek için gider. Bu yokluğu fırsat bilen Düyümkara, Türkmen köylerine saldırır. Genç kızlara ve kadınlara tecavüz eder. Cüneyt, Düyümkara'nın halka yaşattığı bu vahşeti görünce öfkesine hâkim olamaz; atına binip Düyümkara'yı yakalamak için peşine düşer. Onunla birlikte, eşlerini ve çocuklarını o halde gören köyün diğer erkekleri de izini bulup ondan intikam almak üzere yola koyulur. Bu sırada başına geleceklerden korkup kaçan Düyümkara, uzakta yaşayan bir Türkmen'in evine sığınır. Herkesten uzak bir yerde yaşayan ev sahibi, onu evinde misafir eder. Gece, Düyümkara tuvalete gittiğinde ev sahibi onun kılıcını görür. Önlem almak için, kılıcının kılıfının içine gizlice tutkal sürer. Düyümkara uyur uyumaz, ev sahibi hızla Membetpana'ya haber uçurur. Haberi alan Membetpana, Kökbörü'yü pohpohlayarak harekete geçirir.

Kökbörü'nün Ölümü: Düyümkara ile Kökbörü karşı karşıya gelir; ölümüne bir çarpışmaya tutuşurlar. Önce birbirlerine sert bakışlar atar, tehditler savururlar. Ardından kılıçlar çekilir. Bir süre sonra Kökbörü yere düşer, Düyümkara tarafından etkisiz hâle getirilir. Kökbörü, bağıra çağıra bir şeyler söylemeye çalışır; ancak Düyümkara onu umursamaz. Ellerini ve ayaklarını bağlayarak içi oyulmuş bir mezarın içine koyar ve diri diri gömer.

Kökbörü onuruna yediremediği için meydan okumuş, kahramanca savaşmış ama yenilmiştir. Membetpana, Kökbörü'nün bu zayıf yanını keşfedip onu kullanmıştır. Kökbörü'nün atı, sahibi olmadan

tek başına köye dönünce halk bir felaket olduğunu anlar. Cüneyt ve köyün erkekleri olayın yaşandığı yere varırlar. Kabrin birinde sineklerin uğuldadığını görürler ve dikkatlice baktıklarında, Kökbörü'nün cansız bedenini bulurlar. Cüneyt, öfkesinden deliye döner ve Düyümkara'yı öldürmeye ant içer. O anda kalabalıktan bir ses yükselir. Cüneyt başını kaldırdığında, ellerinde deri parçalarıyla altı tutsak gencin yanına koşan adamları görür. Uzun süredir yerde sıcağın altında acı içinde kıvranan gençlerin kazınmış kafa derileri, tekrar kafalarına örtülür. Gençler atlara bindirilerek götürülür.

Barış Anlaşması: Aralarında durmadan isyan, saldırı ve çeşitli mücadeleler yaşayan Türkmenler ile Kazaklar arasında bir barış anlaşması yapılması gündeme gelir. İki taraf, kahraman atalarının mezarında toplanır. Dua okuyan kişiler eşliğinde, kutsal kitaba el basarak barış yemini ederler. Bu sırada, Türkmenlerin en güçlülerinden biri olan Cuma, taş üzerindeki damgayı tanır. Bu damga Aday'a aittir. Aday tarafı büyük sevinç yaşar; Türkmen tarafı ise üzülür. Türkmenler, Kazakların yeri almakla kalmayıp aynı zamanda zorbalık yaptığını ima ederler. Sonuçta iki taraf da anlaşarak kardeşçe yaşamaya karar verir. Ancak bu barış uzun sürmez. Membetpana devreye girer. Onun mollası Degene Ahund, bu anlaşmanın hile ve aldatmacayla yapıldığını öne sürer. Sonuç olarak, bu barış anlaşması geçersiz sayılır; her iki taraf kendi bildiğini okur.

Devlet'in At Binme Töreni: Düyümkara tarafından acımasız bir şekilde öldürülen Kökbörü'nün cansız bedeni ile karşılaşan Cüneyt, Düyümkara'dan intikam almak için harekete geçer. Düyümkara'yı yakalayamadığı için onun dayısının köyünü basar ve ardından bir süre ortalıktan kaybolur. Yaşı elliye geçmeye başlamıştır; bu nedenle eski gücünü kaybetmiştir. Tam da bu sırada, Kökbörü'nün ölümüne çok üzülen ve yas tutan oğlu Devlet'in gözyaşlarına şahit olur. Cüneyt'e göre artık o da kılıç kuşanıp savaşacak yani düşmanlarından öcünü alacak yaşa gelmiştir. Bir gün ava çıkarken, ilk kez oğlu Devlet'i de yanına almaya ve onunla bu konuları konuşmaya karar verir. Ancak uzun bir süre tek kelime etmeden birlikte dolaşırlar. Uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Temirbaba'nın mezarına varırlar. Romanda bu sahnede, Temirbaba ve Çoban Ata efsanesini anlatır. Bu efsaneye göre, Çoban Ata adında bir derviş, halk arasında saygı gören güçlü bir veli olan Temirbaba ile çarpışmak ister. Ancak Temirbaba'nın deniz üzerinde yürümesine tanık olunca, onun olağanüstü gücünü kabul eder. Temirbaba'nın ölümünden sonra, ata binecek yaşa gelen her erkek onun kabrini ziyaret etmeyi gelenek haline getirir. Devlet, babası tarafından neden buraya getirildiğini anlar. Babasının bu hevesini kursağında bırakmak istemez. Ata biner, kemerini kuşanır; birlikte erliğe geçişini kutlarlar. Cüneyt, bu törenden çok memnun olur.

Devlet'in Son Yolculuğu: Aradan birkaç gün geçer. Devlet, ilk kez sefere çıkar. Ancak bu seferden kısa bir süre sonra, Düyümkara'nın da sefere çıktığı görülür. Cüneyt'in içine kurt düşer; oğlunu ilk seferinde yalnız bıraktığı için hayıflanır. Sürekli gözetleme tepesine çıkar, gelen giden var mı diye kontrol eder. Ancak günler geçer, ortada kimse yoktur. Köyün yaşlı bilgeleri de dâhil olmak üzere hiç kimse bu kadar gecikmeye bir anlam veremez. En sonunda bir gürültü, bir kalabalık, toz bulutu içinde yaklaşıyor. O kalabalığın içinde Degene Ahund, Annadurdu ve Membetpana çıkar. Herkes ağlamaktadır. Bir yandan mezarlar kazılır. Kâbus gibi bir gün geçiren Cüneyt, şaşkınlıkla etrafına bakar. Oğlu Devlet'i arar; ancak nâfiledir. Devlet'in ölüsü getirilmiştir. Tüm halk yasa bürünür, ağıtlar yakılır.

Devlet'in Kırkının Çıkması: Cüneyt, atına binip hiçbir yere gitmez; kendini eve kapatır. Evladının kaybının acısını en derinden yaşar. Cüneyt'in acısı tarifsizdir. Oğlunun öldüğü günden bu yana kimseyle tek bir kelime dahi konuşmamıştır. Hâlâ Devlet'in ölümüne inanmaz ve gözetleme tepesine nöbetçi dikmeye devam eder. Devlet'in ölümünün üzerinden kırk gün geçer. Kırkının çıktığı gün atın kesileceği ve etinin dağıtılacağı bütün köye haber verilir. Bunun üzerine tüm halk Cüneyt'in evine ziyarete gelir. Gelenlerin arasında, o günün kurbanı olacak bir kişi daha vardır. Kapıda belirir: O kişi Küycü'dür.

Mankurt Gencin Küy Çalması: Tutsak genç, Cüneyt'in bulunduğu eve girer. Eline Devlet'in dombrasını alır. Bu gencin aklının yerinde olmadığı anlaşılmaktadır. Yas için orada bulunanlar, tutsağın bu tuhaf hâlden çekinir ve oldukları yerde donup kalırlar. Mankurtlaştırılmadan önce küy çaldığı günlerini ve geçmişini hatırlıyor gibidir. Cüneyt dâhil olmak üzere orada bulunan herkes, bu Küycü'ye dikkat kesilir. Çalmaya başladığında ortamda bir sessizlik oluşur. Sert bakışlar birdenbire yumuşar. Savaşçılar ve orada bulunan köylüler başlarını eğer; bazıları gözlerini kapatır, bazıları ise gözyaşlarına hâkim olamaz. Cüneyt, başta öfkeyle baktığı bu Küycü'den etkilenmeye başlar. Ezgi ilerledikçe o da diğerleri gibi duygulanır. Aklına oğlunun küy çaldığı anlar gelir. Küycü'nün ezgisiyle özüne dönmeye başlar. Savaşın ne kadar anlamsız olduğu ve ölenlerin geri gelmeyeceği gerçeğiyle yüzleşir. Bir yandan oğlunun yasını tutarken, bir yandan da geçmişte yaptığı hataları düşünür. Bir süre sonra Küycü yorulur, ezgi sona erer ve dombra dizine düşer. Bunu gören Cüneyt, Küycü'nün yorgun

argın bedenine dikkatle bakar. Bu sahneye tanık olunca ona olan saygısı daha da artar. Oradaki kişilere göz işareti yapar; tutsak, kollarından desteklenerek içeri götürülür.

Cüneyt'in İç Kapanışı: Cüneyt, evinden ayrılır ve yalnız başına bozkıra doğru açılır. Yol boyunca yıkılmış evler, virane olmuş mezarlar ve terk edilmiş köylerle karşılaşır. Bir süre sonra hava bozulmaya başlar. Bunun üzerine köye geri döner. Hiçbir şeyi umursamadan, öylece olduğu gibi yatar. Eve önce Annadurdu, ardından onun oğlu Kurban gelir. Aralarında neredeyse hiç konuşma geçmez. Herkes, Cüneyt'in haline çok üzülür, ama kimsenin elinden bir şey gelmez. O akşam Kurban, Cüneyt'le birlikte ateş yakar ve ateşin başına geçerler. Kurban dombrayı eline alır. Teline bir kez tın ettirir, sonra hemen bırakır. Cüneyt, "Al, evine götür de çal" diyerek izin verir. Kurban, dombrayı alır; buruk bir sevinçle evine gider. Cüneyt düşüncelere dalar. Bir süredir Membetpana oymağından kimsenin uğramadığını fark eder. Bir süredir ses gelmediği için eski kaygılı haline geri döner; gözü kulağı tetikte bekler.

Cüneyt'in Vicdanıyla Yüzleşmesi: Devlet'in adına bir can alınacaktır. Oradaki ileri gelenlerin kararıyla bu kişi Küycü olur. Devletin kırkı çıktıktan sonraki gün, Küycü büyük bir ormana götürülür. Yüzüne bile bakmadan, apar topar bir çukur açıp gömerler. Kafası dışarıda, vücudu toprağın altında kalacak şekilde; elleri ve kolları kelepçeyle bağlı bir biçimde bırakıp giderler. Bir süre sonra Küycü, uzaktan gelen bir karartı görür. Onu gömenlerin vicdan azabıyla geri döndüğünü düşünür. Ancak biraz daha yaklaşıncaya, bunun insan etiyle beslenen yırtıcı kuşlar olduğunu fark eder. Çaresizce onları izler. Aynı anda, Cüneyt'in içinde kötü bir his belirir; bu his onu içten içe kemirir. Bunun üzerine o gece, rüyasında Küycü'nün gömüldüğü ormanı görür. Bir bakar ki Küycü hâlâ yaşıyor. "Acaba gidip kurtarsam mı?" diye düşünür. Ama sonra "Korktu da o yüzden vazgeçti." derler diye çekinir. Rüya devam eder. Bu defa oğlu Devlet'in mezarını kazmak ister. Kafasını çevirdiğinde Devlet oradadır, fakat babasının yüzüne bakmaz. Cüneyt, oğluna seslenmek ister ama sesi çıkmaz. Ardından uykusundan uyanır. Bir süre gördüklerinin gerçek mi yoksa rüya mı olduğunu ayırt edemez.

Cüneyt'in Rüya Yoluyla Küycü ile Bağlantı Kurmak İstemesi: Günler geçtikçe Küycü'yü, rüyalarında görmeye devam eder hatta onunla konuşur. Zamanla, Cüneyt her gece onu görmeyi dileyerek uyumaya başlar. Zor geçen günlerin ardından tekrar rüyasında Küycü ile karşılaşmak ister; onunla konuşmak, ona içini dökmek Cüneyt'e bir nebze huzur verir. Hikâyenin devamında Küycü'nün bir gün rüyalarından tamamen kaybolmasından korktuğunu görmekteyiz. Çünkü onunla kurduğu bu bağ, onun vicdanıyla yüzleştiği özgür bir alana dönüşmüştür. Bir gece yine rüyasında Küycü'yü görür; ama bu kez Küycü'nün kafası ve vücudu yırtıcı hayvanlar tarafından parçalanmıştır. Karşısında ona sırttan bir kurukafa belirir. O kurukafa şöyle der: "O Küycü'nün başını yutan sen değil misin yoksa?" Bu söz, Cüneyt'in içindeki acıyı ve pişmanlığı büyütür. Artık onu yiyip bitiren bu sesi susturmak ister. Uykusundan uyanır, bir iki adım atar, sonra dengesini kaybeder. Alını sert bir cisme çarpar ve yere yığılır. O sırada eşi, Annadurdu'nun evine sohbet etmek için gitmiştir. Annadurdu'nun oğlu Kurban ise Cüneyt'in izniyle aldığı Devlet'in küyünü çalmayı öğrenmektedir. Uzaktan Cüneyt'in sesi duyulur. Herkes kapıya çıkar. Kapının eşiğinde Cüneyt'i yerde yatar hâlde bulurlar ve hemen yanına koşarlar.

Kurban Aksakal'ın Küyü Geleceğe Aktarması: (*Burada şimdiki zamana dönüş yapılır.*) Sırım, Kurban Aksakal'ın anlattığı hikâyeden çok etkilenir. Romanın başında Kurban Aksakal'ın anlattığı hikâyeyi dinlerken gördüğü ufuktaki yoğun toz bulutu ile oluşan karaltı, uzaktan gelen kalabalık bir askeri kol gibi görünmüştü. Ancak bu kez, karaltılar halindeki arabaları, kargısı göğe uzanan kalabalık bir kola benzetir. Bu gözünde canlanan anıların temeli meğer gizemli mezarın içini burkan hikâyesidir. Olduğu yerde öylece kalakalır; Kurban Aksakal çoktan çalmayı bırakmıştır ama ezginin etkisi hâlâ sürmektedir. O küyün yankısı, geçmişin izlerini bugüne taşıyan bir güçlü bir melodidir.

KARAKTER ANALİZİ

Cüneyt Batır Cüneyt, Türkmen ordusunda görev yapan bir komutandır. Kökbörü'nün ağabeyidir. Çocukluğundan beri dedesi Oğulan'ın yanında onunla birlikte toplantılara katılarak büyümüş, küçük yaşlardan itibaren temkinli ve soğukkanlı davranmayı öğrenmiştir. Buna karşın iyi kalpli ve dürüstlüğe önem veren bir yapısı vardır. Aynı zamanda geleneksel bir baba olan Cüneyt, oğullarını törelere uygun biçimde yetiştirir. Oğlu Devlet'i kaybettikten sonra toplumun törenin kurallarını yerine getirirse de, sonradan içten içe bunun vicdani ağırlığını taşımaya başlar.

Genel: Cüneyt, töreye ve toplumunun değerlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Komutan olması sebebiyle ataerkil bir düzen içinde yetişmiş, bu yapının kurallarına göre yaşamayı öğrenmiştir. Oğulları belirli bir yaşa geldiğinde onları Temirbaba Türbesi'ne götürerek kılıç kuşanmalarına öncülük eder; böylece onların toplumun kabul ettiği erkeklik özelliklerine uygun bireyler olarak yetişmelerini ister.

Merhametli: Cüneyt, çevresindekilere kıyasla vicdanının sesini dinleyebilen bir karakterdir. "Karşında duranının insan olduğunu bile düşünmüyordun; onun kalbi, ocağı yoktu sence." şeklindeki iç monoloğu, onun zamanla düşmanın da bir ailesi, geçmişi ve vatani olduğunu fark ettiğini gösterir. Bu farkındalıkla empati kurmaya başlar ve düşmanın da savaştan mustarip olabileceğini anlamaya başlar.

Duygusal: Cüneyt'in duygusal yönü, içsel konuşmaları aracılığıyla açığa çıkar. Örneğin, "Yaptıklarına pişman olup kendini kendine kızıyordun." sözleri, dışarıya güçlü görünmeye çalışsa da iç dünyasında aslında kırılğan bir kişiliğe sahip olduğunu gösterir. Küycü'nün çaldığı küyü dinlerken aklına oğlu gelir; geçmişte yaşadığı pişmanlıklarını hatırlayarak gözyaşı döker. Romanın sonlarına doğru Cüneyt'in duygusal yönünün ön plana çıktığı söylenebilir.

Pişman: Devlet'in ölümünün ardından Küycü kurban olarak diri diri toprağa gömülür. Oğlunu yeni kaybetmiş bir baba olan Cüneyt, bir başkasının canının bu şekilde alınmasından rahatsızlık duyar. Onu törenin gereği olarak gömdürse de, zamanla iç sesi bu kararından dolayı onu sürekli rahatsız eder. Merhameti harekete geçmesini ister; ancak töre ve halkın ne düşüneceği konusundaki endişeleri, onu durdurur. Sonuç olarak, kalan ömrünü pişmanlıkla geçirir.

Kederli: Oğlu Devlet'in ölümünden sonra Cüneyt'in üzüntüden saçları ağarmış, yüzü kırışmıştır. Sessizleşmiş, kimseyle konuşmaz hâle gelmiştir. Bu kederli ruh hâli çevresindekiler tarafından fark edilir. Ona teselli olmak isteyenler olur, fakat o içine kapanmıştır. Her ne kadar dışarıya güçlü görünmeye çalışsa da, içinde çok büyük bir acıyla mücadele eder.

Devlet Devlet, Cüneyt'in en küçük oğludur. Fiziksel özellikleri romanda ayrıntılı biçimde betimlenmiştir. "İri yapılı olmasına rağmen yufka yürekli ve son derece kibardır. Geniş bir şakağa, iri gözlere, buğday tenli bir cilde ve parlayan kırmızı yanaklara sahiptir. Sakalı gürdür ve koyu kahverengi gözleri dikkat çeker." Kişilik özellikleri açısından Devlet, açık sözlü bir yapıya sahiptir; haksızlıklara karşı sessiz kalmaz, son derece kibardır fakat gerektiğinde sert tepkiler göstermekten çekinmez. Savaşmak istemeyen onun yerine sanatını icra etmek isteyen bir gençtir. Toplumun dayattığı erkek modeline uymaz, babasının baskısıyla cepheye gider ve ilk çıktığı savaşta hayatını kaybeder.

Sanatçı: Henüz on beş yaşındayken çok başarılı bir küy ustası olur. Dombra çalma konusundaki yeteneğiyle herkesin hayranlığını kazanır. Onun en büyük destekçisi, akrabası Annadurdu'dur. Annadurdu Devlet'i birçok yarışmaya sokar ve Devlet her defasında açık ara farkla birinci olur. Ancak babası Cüneyt, içten içe oğlunun küy çalmasını onaylamaz. Oğlunun sanata değil, savaşa yönelmesini ister.

Deneyimsiz: Devlet, iyi bir nişancıdır; gözü keskindir ve yaptığı tam isabetli atışlarla çevresindekileri etkiler. Ancak savaş deneyimi bakımından henüz tam anlamıyla olgunlaşmamıştır. Kılıç kullanımı ve düşmanla karşı karşıya gelme gibi konularda oldukça tecrübesizdir. Babasının isteği üzerine çıktığı ilk savaşta hayatını kaybeder.

Küycü Romanda adı belirtilmeyen Küycü, on yedi yaşlarında, Türkmenler tarafından esir alınan altı tutsak erkekten biridir. İşkenceyle hafızası silinmiş genç bir Kazak'tır. Düşmanlığın doğurduğu vahşetle karşı karşıya kalan bu genç zamanla tüm benliğini yitirmiştir. Mankurtlaştırıldıktan sonra fiziksel görünüşünde bazı değişiklikler olmuştur. Bu görünüşünden dolayı halkın ondan çekindiğinin farkındadır. Hal ve hareketlerine bakıldığında aklını yitirmiş gibidir. Devlet'in kırkı çıktığında anma gününde Devlet'in dombrasını eline alır ve küy çalmaya başlar. İlk defa orada kendine ait bir iz bulduğunu hisseder. Çaldığı küy ile herkesi etkiler, ancak günün sonunda töre gereği ormanda diri diri gömülür.

Mankurtlaştırılmış: Türkmenler tarafından esir alınarak, kafasına deve derisi geçirilip güneş altında bırakılır; zamanla hafızasını, kimliğini ve konuşma yetisini kaybeder. Benliğini kaybeden bir mankurt haline gelir. Mankurtlaştırma işleminden önce yakışıklı beyaz tenlidir ancak sonrasında çok zayıflamış kafası küçük kolları vücuduna göre uzun duran bir fiziksel görünümündedir.

Sanatçı: Mankurtlaşmadan önce çok yetenekli bir dombra ustasıdır. Devlet'le birlikte birçok yarışmaya katılmış, karşılıklı küy çalmışlardır. Dinleyenler iki genci de çok başarılı bulurlar. Küy çalmaya başladığında herkesin ona karşı bakışları ve tavırları değişir; ezgileriyle dinleyenleri adeta büyüler. Tutsak küycü için dökmek için dombrayı bir araç olarak kullanır.

İçgörülü: Küycü, Cüneyt'in yüzüne baktığında, evladını kaybettiği için yüreği yanan bir babanın güçlü görünme çabasını fark eder. Bu acıyı hisseden Küycü, ona küy çalarak teselli vermek ister. Küyü

çaldığı sırada Cüneyt'in yüz ifadesindeki değişimleri izler; gözlerinden, mimiklerinden ve bakışlarından onun ruh hâlini anlamaya çalışır.

Düyümkara Düyümkara, Kazak soyundan gelir ve Aday uruğundandır. Türkmenler ve Kazaklar arasında zalimliğiyle bilinen, acımasız bir lider olarak tanınır. Kadınlara yönelik saldırıları, Kökbörü'yü diri diri gömmesi ve halkı sindirmeye çalışmasıyla kötü bir karakter olarak karşımıza çıkar.

Acımasız: Düyümkara'nın zalimliği, özellikle Kökbörü'ye karşı sergilediği tutumda açıkça görülür. Kökbörü ile yaptığı çarpışmada onu önce etkisiz hâle getirir. Kökbörü ayılıp bağırmaya başladığında ise bunu hiç umursamaz göğsüne ağır bir taş koyar, ağzını kum ile doldurur ve onun boğularak can vermesini izler. Daha fazla acı çekmesi için kılıçla öldürmeyip diri diri gömmüştür. Bu sahne, Düyümkara'nın oldukça acımasız olduğunu gösterir.

Güç delisi: Düyümkara dışardan bakıldığında güçlü bir lider konumunda görünse de aslında bu görünüşünün arkasında sadece zayıf anları kollayan ve kadınlara gücü yeten korkak bir karakterdir. Mesela Türkmen köyünün erkeklerinin köyden gürüş için komşu köye gittikleri bir anı fırsat bilip adamlarıyla birlikte köydeki kadınlara ve genç kızlara saldırır ve kaçar. Burada karakter olarak zayıflığıyla kendini gösterir.

Zorba: Türkmen köylerine saldırıp etrafı talan eder, köyün kadınlarına, genç kızlara tecavüz eder. Zorba bir ırz düşmanıdır. Yaptığı kötülüklerle halkın kin ve öfkesini kazanmıştır. Ancak o, bu durumu umursamadan zulmüne ve hainlik yapmaya devam eder.

TEMALAR

SOSYAL TEMALAR

Aile: Hikâyede aile olgusu son derece önemlidir. Aile üyeleri arasında güçlü bir iletişim vardır. Hikâyenin anlatıcısı Kurban Aksakal, Annadurdu'nun oğludur. Annadurdu, çevredeki en büyük kâhin olarak tanıtılır. Cüneyt'in ise onun kardeşi, yani Kurban'ın dayısı olduğu anlaşılır. Kardeşlik ilişkisi hikâye boyunca sıkça vurgulanır. Örneğin, Devlet'in ölümünden sonra Annadurdu'nun sık sık Cüneyt'in yanına uğradığı belirtilir: "Küçük kardeşinin asık suratını görünce için için yanıp sessizce bir müddet oturuyor sonra da çıkıp gidiyor." ifadesi, kardeşlerin kötü günlerde birbirlerini desteklediğini ve dayanışma içinde olduklarını gösterir.

Hikâyede aile teması, bireylerin davranışlarını ve kaderlerini biçimlendiren temel bir unsur olarak öne çıkar. Bireysel kimliği belirten şahıs adları, aynı zamanda kültürel aidiyetin ve toplumsal varoluşun simgesel taşıyıcılarıdır. İsimler, sosyokültürel bağlamda şekillenmiş anlamlarıyla toplumsal kimliğin sembolik araçlarıdır. Cüneyt'in üç oğlu onun farklı yönlerini temsil eder: Kılıç savaşçı doğasını, Alpan cesaretini, Devlet ise vicdanını yansıtır. Özellikle Devlet ile olan ilişkisi, geleneksel erkeklik normlarının aile aracılığıyla nasıl aktarıldığını ortaya koyar. Devlet'in erkekliğini kanıtlamak için geleneklere boyun eğmesi, onu hem bu törenin aktarıcısı hem de kurbanı konumuna getirir. Hikâyede bir diğer dikkat çeken aile ilişkisi, Kökbörü ve yeğeni Devlet arasındadır. Kökbörü, Devlet'in neredeyse tüm özelliğini eleştirerek, aile içindeki beklentileri yansıtır. Erkekliğin kılıç kuşanmak ya da sürü gütmekle tanımlandığı bir dünyada, Devlet'in Devlet'in kibar ve "kadına yaraşır" bulunan halleri Kökbörü tarafından küçümsenir. Bu tutum, toplumun ataerkil değerlerinin bir yansıması olarak yorumlanabilir.

Din: Hikâyede din ve inanç, bireylerin gündelik yaşamlarının ayrılmaz bir parçası olarak karşımıza çıkar. Bu tema, geleneklerle harmanlanarak halkın günlük yaşamında ve önemli geçiş dönemlerinde güçlü bir şekilde hissedilir. Nitekim "Kalabalık, küçük tümseğin çevresinde geniş bir halka oluşturup Kuran okudu." ifadesi, toplumun dini inançlara verdiği önemi açıkça ortaya koyar. Türk halklarında yaygın olan, doğumla birlikte kulağa ezan okunarak isim verme geleneği, burada Kökbörü'nün doğumunda ona Durdu isminin verilmesiyle yaşatılır. Mezar başında dua okunması ve kurban kesilmesi de inanca dayalı geleneklerin devam ettiğini gösterir. Aynı şekilde, Cüneyt'in, oğlu Devlet'i ata binip kılıç tutacak yaşa geldiğinde Temirbaba'nın mezarına götürerek geleneksel ata binme törenini gerçekleştirmesi, bu temayı pekiştirir. Bu tören, Türk halklarında erkek çocukların yetişkinliğe geçişini simgeler. Bu törenin, mezar ziyaretiyle birleşmesi, dinî ritüellerin kültürel geçişlerde bir araç hâline geldiğini ortaya koyar. Ritüeller aracılığıyla aktarılan bu değerler, kimi zaman iyileştirici, kimi zaman ise baskılayıcı bir rol üstlenir. Özellikle halkın yapılan işkenceleri bir tür dini görev gibi görmesi, yazarın eleştirdiği noktalardan biridir. Bu tema, gelenek, inanç ve toplumsal törelerin bir yansıması olarak sunulmuştur. Sonuç olarak, din teması burada hem bir toplumsal yapı unsuru hem de bireysel vicdanın şekillendiği manevi bir alan olarak işlenir.

Müzik: Türk edebiyatında müzik önemli bir yer tutar. Geçmişten günümüze kadar evliliklerde, cenazelerde, savaşlarda kullanılan müzik; kelimelerin ifade edemediği duyguları aktarmada güçlü bir araçtır. Bu yönüyle küy, hikâyede duyguların ifadesi olarak ön plana çıkar. Yediden yetmişe dinleyen herkesi etkileyen bu ezgi, annelerin söylediği ninnilere benzetilir. İlk bakışta bir çalgı eşliğinde çalınan geleneksel bir melodi gibi görünse de, küy aslında karakterlerin içsel dünyalarını, toplumun belleğini ve bastırılmış olan hislerin uyanışını simgeleyen bir araç hâline gelir. Yazar, uzun uzun tasvir ya da çözümlemelere gerek duymaksızın okuyucunun zihninde çizmek istediği izlenimi küy aracılığıyla kurar. Özellikle Sırım karakteri aracılığıyla müziğin etkisi katmanlı bir biçimde ortaya konur. Kurban Aksakal'ın çaldığı küy, Sırım'da silik kalan çocukluk hatıralarını canlandırır; asker çığıllıkları, geçmişin karanlık anıları belirsiz imgeler hâlinde zihninde dolandır. Bu durum, müziğin hatırlamayı sağlayan bir güce sahip olduğunu gösterir. Bu hatırlatıcı işlevin bir başka güçlü örneği, mankurtlaştırılmış bir gencin Devlet'in dombrasıyla küy çalmaya başladığı sahnede rastlarız. Küycü, o güne dek hatırlayamadığı ama derinlerde hissettiği kimliğini, küy sayesinde yeniden su yüzüne çıkarmaya başlar. Bu sahne Cüneyt ve oradakileri değil okuyucuyu da etkileyerek adeta hikâyenin içine çeker. Ayrıca, küyün halkı yeniden bir araya getiren, sessizliği yumuşatan bir gücü de vardır. Cüneyt'in, başta küçümsediği küycüye zamanla saygı duymaya başlaması, bunun en önemli göstergesidir. Ezgiler ruhuna dokundukça, savaşın herkes için nasıl bir travmaya dönüştüğünün fark eder; savaşa katılanların, vedalaşan eşlerin, çocukların ve annelerin acılarını anımsar. Küycü'nün ezgisi sayesinde Cüneyt, toplumun unutturduğu merhameti yeniden hissetmeye başlar. Ezgiler, onun aslında yumuşak kalpli biri olduğunu, fakat güçlü görünme çabasıyla istemediği bir kişiliğe büründüğünü fark etmesine neden olur. Hikâye boyunca küy, duyguların taşıyıcısı ve vicdanın sesi olarak işlev görür.

ADALET

Şiddet: Şiddet; bir kişiye, güç ve baskı uygulayarak onu isteği dışında bir davranışa zorlamak; fiziksel ya da psikolojik olarak acı çektirme, sindirme, işkence etme, yaralama veya cezalandırma amacıyla gerçekleştirilen eylemlerdir. Bu anlatıda şiddet, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde çok katmanlı bir şekilde işlenmiştir. Hikâyede en çarpıcı örneklerden biri, esir alınan gençlerin, Türkmenler tarafından mankurtlaşma sürecine maruz bırakılmasıdır. Bu süreç fiziksel işkenceyle sınırlı kalmaz; kişinin belleğini, aidiyetini ve kimliğini yok etmeye yönelik bir psikolojik şiddet biçimidir. Benzer şekilde, Düyümkara'nın Kökbörü'yü elleri ve kolları bağlı şekilde canlı canlı mezara gömmesi, sembolik olarak bir halkın temsil ettiği değerlerle birlikte yok etme çabasıdır. Bu sahne, Kökbörü'nün soyuna, değerlerine ve temsil ettiği kültüre yöneldiğini gösterir. Aynı zamanda şiddetin bir ceza, sindirme ve mesaj verme aracı olduğunu gösterir. Yine Küycü'nün, elleri ve kolları kelepçelenerek, kafası dışarıda kalacak şekilde gömülüp ölüme terk edilmesi de şiddetin bir başka örneğidir. Bu örneklerde görüldüğü üzere, şiddetin yalnızca yaralamaya ya da öldürmeye değil bireyin bedenine ve ruhuna yönelik olduğunu açıkça ortaya koyar.

Eserde kadın bedenine yöneltilen şiddet, bu katmanlı anlatının bir diğer çarpıcı unsurudur. Cinsel şiddet burada rastlantısal bir sapkınlık değil; aksine bilinçli ve örgütlü bir şekilde uygulanan bir şiddet eylemidir. Düyümkara'nın emriyle genç kızların zincire vurularak salıncaklardan indirilmesi, tecavüze uğramaları ve vücutlarına kül dökülmesi gibi sahneler, savaşın kadın bedeni üzerinden yürütülen farklı bir boyutunu gösterir. Kadınların uğradığı saldırı sonrasında Cüneyt ve beraberindekilerin köye gelip bu vahşetle karşılaştıktan sonra yaşadıkları öfke, utanç ve çaresizlik duygusu ile Düyümkara'nın peşine düşerler. Bu sahneler şiddetin Türkmen toplumunun namusunu, onurunu hedef aldığını açıkça gösterir. Tecavüz edilen kadınlar, ait oldukları topluluğun onuruna yönelik bir saldırının da kurbanı hâline gelir. Bu yönüyle cinsel şiddet, karşı tarafı sindirme aracı olarak kullanılmıştır.

Kölelik: (Mankurtlaştırma): Bu eserde mankurtlaştırma, edebi bir motifin ötesine geçerek, tarih boyunca farklı toplumlarda uygulanan köleleştirme yönteminin bir sembolü olarak ele alınır. Zorla asimilasyon, kişinin kendi toplumuna ve kültürüne yabancılaştırılması, sömürüye açık hâle getirilmesi ve ardından zihninin yeniden kurgulanarak sömürgecilerin zihinsel kölesine dönüştürülmesi gibi süreçlerin tümü mankurtlaştırmanın modern formlarıdır. Gençlerin boyunlarına vurulması, kafalarının hançerle kazanması; onları fiziksel ve zihinsel olarak köleleştirmeye yönelik birer adımdır. Bu durum, ruhsal sömürgeciliğe dayanan bir şiddet biçimidir. Yazar, bunu çağın en büyük felaketlerinden birisi olarak nitelendirir. Günümüzde eğitim, kültür ve siyaset yoluyla sürdürülen modern köleliğin tüm insanlık için bir tehdit oluşturduğuna işaret eder. Bu tehdidin fark edilmesi ve önlenmesi adına yazar, Küycü karakteri üzerinden savaşın, işkencenin ve zihinsel köleleştirmenin insanda bıraktığı derin yaraları gözler önüne serer. Verilmek istenen mesaj açıktır: Bu yıkıcı sürecin neresinden dönülürse kârdır.

Kekilbayev, mankurtlaştırma sahnesini oldukça ayrıntılı ve sarsıcı bir biçimde betimler. Esirlerin saçları kazınır, ardından bir devenin derisinden alınan parçalar, kafalarına bir şapka gibi geçirilir. Günlerce güneş altında bırakılan gençler, acı içinde haykırmışlardır. Bir süre sonra saçları çıkmaya başlar; ancak çıkan saçlar devenin derisini delip geçemediği için içe doğru uzar, bu da acıyı katlanılmaz hâle getirir. Bu işkence sonunda gençler, kim olduklarını, nereden geldiklerini, hatta dillerini bile unuttur. Yazar, bu sahneleri bireyin bedeniyle birlikte, hafızasına ve kişiliğine de yapılan bir saldırı olarak sunar.

PSİKOLOJİK TEMALAR

Suçluluk: Bu tema en yoğun biçimiyle Cüneyt karakteriyle karşımıza çıkar. Başlangıçta oğlunun kaybı karşısında içine kapanan bu karakterin sessizliği, yalnızca yasın değil, aynı zamanda vicdan azabının da bir yansımasıdır. Özellikle Küycü'nün diri diri gömülmesinden sonra, gördüğü rüyalar, bilinçdışında bastırdığı suçluluğun dışavurumudur diyebiliriz. Bu rüyalarda bazen Küycü ile konuşur, bazen ona bağırır, bazen ise yalnızca onun gülümsemesini izler. Küycü'nün gülümsemesi, onun affedilme arzusu ile işlediği suç arasında sıkışmış ruh hâlini simgeler. Suçluluk, bilinçaltında bastırılmış bir dürtü olarak rüyalar yoluyla kendini ifade eder. Bir rüyasında oğlunu mezardan çıkarmaya çalışan Cüneyt, Devlet'in kendisine sırt çevirdiğini görür. Oğlunun yüzünü dahi dönmemesi, Cüneyt'in kendi adalet anlayışının oğlunun gözünde, aslında kendi vicdanında, artık geçerliliğini yitirdiğini simgeler. Yine rüyasında gördüğü Küycü'nün parçalanmış bedeni ve ardından beliren kurukafa, Cüneyt'in iç dünyasında kurulan bir mahkemenin yargıç figürüdür. "O Küycü'nün başını yutan sen değil misin yoksa?" sorusu, Cüneyt'in kendine bile itiraf edemediği suçunu yüksek sesle duyduğu andır. Bu an, onun suçuyla yüzleştiği bir dönüm noktasıdır. Sonrasında yere yığılması, artık ruhunun ve bedeninin taşıyamayacağı kadar ağırlaşan yükün bir sonucudur. Cüneyt'in yaşadığı vicdan azabı, aslında toplumun onayladığı ama ahlaki temelden yoksun geleneksel bir adaleti sorgulamasıdır. Küycü gömülürken töreyi yerine getirdiğini düşünse de, içten içe bunun bir cinayet olduğunun farkındadır. Bu yönüyle suçluluk, romanda hem bireyin iç dünyasındaki çöküşü hem de geleneklerle adalet arasındaki çatışmayı görünür kılmaktadır.

İntikam: Hikâyede öfke ve intikam duyguları, karakterler üzerinden yoğun biçimde hissedilir ve bireysel patlamaların ve toplumsal düzenin sorgulanmasına da olanak tanır. Bu iki tema, hem içsel çatışmaları hem de dış dünyadaki adaletsizlikleri temsil eder. İntikam, bireyin iç dünyasında birikmiş öfkenin dışa vurumudur.

Duygusal bir patlama örneği olarak Türkmen halkının, Kazaklardan intikam almak amacıyla gençleri esir alıp çeşitli işkencelere maruz bırakması ve hatta diri diri toprağa gömmesi gösterilebilir. Bu eylemler, öfkenin ne denli yıkıcı olabileceğini gözler önüne serer. İntikam, kimi zaman adaletin bir türü olarak da sunulur. Örneğin, Cüneyt'in kardeşi Kökbörü'nün Düyümkara tarafından öldürülmesi ve aynı düşmanın kadınlara yönelik saldırıları, Cüneyt'in içindeki oç alma arzusunu körükler. Bu duygu, yalnızca bir yakınının kaybetmenin acısı değil; aynı zamanda adaletin sağlanması ve onur mücadelesi ile ilişkilendirilir. Ancak Cüneyt'in yaşının ilerlemiş olması, bu intikamı doğrudan gerçekleştirmesine engeldir. Bunun yerine, bu görevi oğlu Devlet'e, yükler. Ne var ki bu karar, onu geri dönüşü olmayan bir yolun eşiğine getirir. Cüneyt'in Devlet'i savaşa sürmesi, bir babanın oğluna aktardığı en ağır miras olur.

Cüneyt'in öfkesi, yaşadığı tüm kayıplara, adaletsizliğe, yozlaşmış düzene ve yitip giden değerlere yöneliktir. Savaş, artık onun gözünde kahramanlık yerine bir mezbahayı çağırıştırılmaktadır. Küycü'nün "İnsanın başı merhamettir" sözü, Cüneyt'in içinde büyüyen bu öfkenin temelinde yatan kırılmayı açık eder: "Merhametin yitirildiği bir dünyada, insan da anlamını yitirir." Yazar bu noktada savaşın anlamsızlığını, öfkenin insan ruhunda açtığı yaraları ve intikamın insanı adım adım nasıl tükettiğini eleştirir. Sonuç olarak eser, dönemin zihniyet yapısını, adalet, onur ve bireyin bu yapı içinde nasıl sıkıştığını göstermesi bakımından önemli bir anlatı sunar.

HAYAT DEVRELERİ

Ölüm: Yaşamın yadsınamaz gerçeği ölüm, bireysel ve toplumsal ilişkilerin farklı boyutlarıyla ele alınan temel temalardan biridir. İnsanların sebepsiz yere birbirini öldürmesini eleştiren yazar, "Kara toprağın umurunda bile değil." ifadesiyle doğanın insan yaşamına karşı kayıtsızlığını ve ölümün kaçınılmazlığını vurgular.

Sevilen birinin ölümü, geride kalanlara hem fiziksel hem de ruhsal anlamda derin izler bırakır. Kökbörü'nün ölümü, Cüneyt'i manevi olarak sarsar. Ardından Devlet'in ölümü, yalnızca Cüneyt'i değil, tüm halkı derinden etkiler. Cüneyt için bu kayıp, yıkıcı bir yas sürecinin başlangıcı olur. Dış dünyayla

olan bağını sağlıklı Şekilde sũrdũremez; içine kapanır, suçluluk ve öfke gibi duygular giderek yođunlaŐır. Bu sũre, yasin inkâr, öfke, depresyon ve kabullenme gibi evrelerine karŐılık gelir. Halk her ne kadar ũzũlse de, acının bũyũklũđũ elbette herkeste aynı etkiyi yaratmaz. Bu durum, "Ateş dũŐtũđũ yeri yakar" ataszũyle özetlenebilir. Bir acıyı en çok, onu yaşayan hisseder. Nitekim hikâyede de bir yanda yas tutanlar varken, diğer yanda dũđũnlerin sũrmesi bunu açıkça ortaya koyar. Cũneyt ise, hikâyenin sonuna dek oğlunun acısıyla yaşamayı sũrdũrũr. Yazar, lũm temasını yalnızca bir son değil, aynı zamanda yaşamın anlamını, değerini ve geçiciliğini sorgulatan bir deneyim olarak kurgular.

SORULAR

1. Cũneyt karakteri oğlunun lũmũyle nasıl deđermiŐtir?
2. Devlet neden savaşmak istememektedir? Onun bu isteği bize ne anlatır?
3. Kũycũ kimdir? Roman aracılığıyla bize vermek istediği mesaj nedir?
4. Romanda geçen "mankurtlaştırma" ne anlama geliyor?
5. Romanda "kũy" neden bu kadar önemlidir? Karakterler ũzerinde nasıl bir etkisi vardır?